

IHANAA, KAMALAA JA SILTÄ VÄLILTÄ

TYÖELÄMÄ MUUTTUU - MILTÄ SE TUNTUU?
SELVITYSTYÖ SITRALLE
7.2.2017

On toista puhua työn muutoksesta kuin elää sitä omana todellisuutenaan. On toista kannustaa ja vaatia tarttumaan eripituisiin töihin sen sijaan, että itse toimisi niin. On toista puhua opiskelun ihanuudesta sen sijaan, että itse kouluttautuisi uuteen ammattiin.

Puhuminen on toista kuin tekeminen.

Ja aloittamisen jälkeen tekeminen tuntuu erilaiselta.

Miltä se tuntuu?

TAUSTA

Väite kuuluu, että työnteko on rajussa muutoksessa. Työn muuttumista on tutkittu paljon ja sen tulevaisuuden näkymistä on kirjoitettu lukuisia selvityksiä.

Lähes poikkeuksetta selvityksessä kerrotaan, miten digitalisaatio ja globalisaatio haastavat eri toimialoja, yrityksiä, yksittäisiä ammatteja ja tekijöitä. Lyhyesti sanottuna koko työnteon systeemi on isossa muutoksessa.

Työt ovat yhä enemmän projektiluontoisia. Työelämä vaatii tekijöiltään muutoskyvykkyyttä ja -halukkuutta, yrittäjämäistä toimintatapaa, hyviä kommunikointitaitoja, kykyä verkostoitua ja toimia globaalisti. Luovuutta tarvitaan melkein tehtävässä kuin tehtävässä. Töiden palvelullistumisen ja abstraktiotason nousun takia esimerkiksi muotoiluosaamisen perään kysytään, selvityksissä usein kerrotaan.

Mutta minkälaista on työskennellä projekteittain ja päätettäin? Miltä tuntuu, kun työelämä ei tarkoita vakituista palkkatyötä? Miltä työelämä näyttää luovien töiden näkökulmasta?

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra tilasi käsillä olevan selvitystyön ymmärtääkseen paremmin näitä kysymyksiä.

Tässä selvityksessä seurattiin luovissa töissä*) ja tehtävissä toimivia henkilöitä, joilla on kokemusta niin vakituisesta palkkatyöstä kuin erilaisista projekti-, pätkä- ja keikkatöistä. Osalla oli kokemusta myös yrittäjyydestä.

Selvityksen aineisto kerättiin syksyn 2016 aikana **kahdella kyselyllä** yhteistyössä muotoilualan asiantuntijajärjestön Ornamon kanssa. Kyselyjen lisäksi selvitystyötä varten **haastateltiin** henkilöstöpalvelu Opteam Luovan kautta työtä tekeviä henkilöitä sekä Opteam Luovan kautta tekijöitä hankkivia työn- ja toimeksiantajia**).

Tämän selvityksen aineisto - eli ihmiset, jotka kertoivat kyselyissä ja haastatteluissa työelämätuntemuksistaan - eivät ole edustava otos kaikista luovan työn tekijöistä eivätkä luovaa osaamista hankkivista toimeksi- ja työnantajista. **Heidän kertomuksensa avaavat kuitenkin ikkunoita, joiden kautta voimme ymmärtää** siitä, miltä muuttuva työelämä tuntuu ja miltä tuntuu, kun työelämä ei tarkoita vakituisia palkkasuhteita - puolin ja toisin.

*) Luovilla töillä tässä raportissa tarkoitetaan markkinointi-, media-, muotoilu- ja viestintäalan töitä.

**) Ornamon työmarkkinakyselyn teemaosioon vastasi n. 380 vastaajaa. Ornamon ja Opteam Luovan koulutukseen osallistuneille teetettiin lisäkysely, johon vastasi 13/15. Teemoja syvennettiin syvähaastatteluilla. Työn etsijöitä haastateltiin kolme ja työn tarjoajia kolme. Työn tarjoajapuolen haastateltavat olivat isoja vakiintuneita viestintäalan organisaatioita

KYSELYISSÄ JA HAASTATTELUISSA KYSYTTYÄ

TYÖNETSIJÄT JA -TEKIJÄT:

- Kuinka kirkas kuva sinulla on omasta työtulevaisuudestasi?
Mitä, miten, kenelle haluaisit tehdä töitä?
- Millaiseksi uskot työurasi muodostuvan jatkossa?
- Koetko, että kaltaisesi osaajalle on työmarkkinoilla kysyntää? Koetko ylpeyttä ja/tai varmuutta omasta osaamisestasi?
- Kuinka tyytyväinen olet työelämääsi kokonaisuutena?
- Pidätkö työelämää, joka koostuu lyhytkestoisista projektitöistä ja vaihtelevista mahdollisuuksista eri työn- tai toimeksiantajille unelmana vai painajaisena vai siltä väliltä? Miksi?
- Kun työsuhteesi / keikkatyösi / projektisi on päättymässä, miten suhtaudut tulevaan?
Pelottaako?
- Mikä tekee työelämästä ihanaa?
- Mikä tekee työelämästä kamalaa?

TYÖN- JA TOIMEKSIANTAJAT:

- Millaisiin tehtäviin / toimenkuviin / projekteihin te tarvitsette luovia osaajia?
- Millaista on tarjota "luovan alan töitä" keikkaluonteisesti henkilöstöpalveluyrityksen kautta? Millaisia asioita joudut toimeksi- / työnantajana pohtimaan?
- Millaisiin vakituisiin tehtäviin / toimenkuviin / projekteihin tarvitsitte luovia osaajia?
- Millaisia kokemuksia sinulla on vakituisuudesta ja keikkaluontoisuudesta?
- Mitä ominaisuuksia ja osaamisia liität luovuuteen?
- Mikä tekee työelämästä ihanaa?
- Mikä tekee työelämästä kamalaa?

**Selvitystyön Sitralle suunnitteli ja toteutti
Kirsi Juva Työparitoimisto Como Helsingistä.
Tulosten analysoinnissa Kirsin kanssa-ajattelijana
toimi Minna Ruckenstein Helsingin yliopistosta.**

ISO KUVA

Työelämästä riitti puhetta.

Tämän selvityksen kahteen kyselyyn vastasi lähes 400 vastaajaa luovilta aloilta. Lisäksi kuuden ihmisen, kolmen työn etsijän ja kolmen työntarjoajan, kanssa työelämän teemoista keskusteltiin haastatellen. Lähes jokaisessa haastattelussa siihen varattu aika tuplaantui. Muutama haastateltava lähetti myöhemmin sähköpostia kertoakseen ajatuksistaan vielä tarkemmin. Kyselyjen avokysymyksiin, esimerkiksi kun pyydettiin kuvailemaan ihanaa työtä, vastauksia saatiin sivutolkulla.

Aineiston kautta piirtyy kuva työn etsijästä ja tekijästä **sitkeänä luovijana**. Sitkeät luovijat ovat lopulta optimistisia töidensä suhteen, vaikka huoli toimeentulosta ja jatkuvuuden puutteesta vaivaakin.

Sitkeät luovijat kummastelevat sitä - mutta osin vaikuttavat tyytyneen siihen - että rekrytoinnit vaikuttavat konservatiivisilta: Puheissa kaivataan uudistajia, moniosaajia ja myös diversiteettiä, mutta lopulta vakiintuneiden tutkintonimikkeiden ja muiden vakiintuneiden tunnisteiden omaajat vievät työstä neuvotellessa voiton. Vaikka luovuuden ja uudistamisen puolesta puhutaan, käytännössä niille tuntuu olevan vähän tilaa.

Isoimmat kipukohdat kilpistyvät siihen, **pääseekö työhön käsiksi**. Miten ja millä ehdoilla sinne pääsee alunperin tai uudestaan? Työelämän neuvottelutaidot tuntuvat ovat erityinen pullonkaula.

On luovittava.

Työ on muuttunut ja on jatkuvassa muutoksessa, todetaan usein. Tämän aineiston valossa syntyy kuitenkin kuva, että isoin ravistelu ja turbulenssi tapahtuu työn saamisen ja työssä pysymisen kysymyksissä, ikään kuin työn portilla. Itse työ tuntuu noudattavan pitkälti tiettyjä, tuttuja logiikoita. **Onko siinä logiikassa oikeasti tilaa luovuudelle**, uudistamiselle?

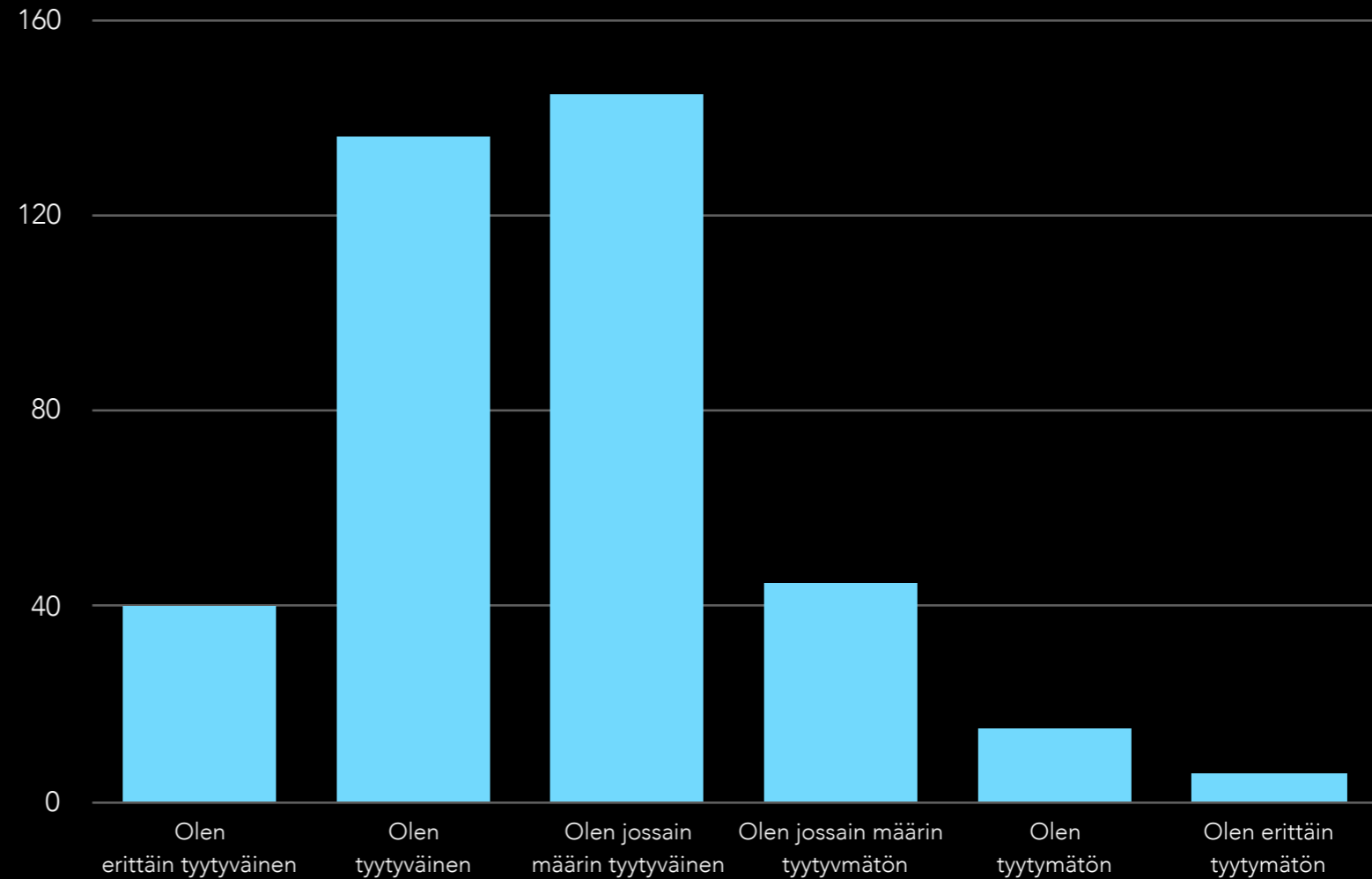
Tässä raportissa käsitellään kuutta aineistosta vahvimmin esiin nousutta teemaa:

- 1. Miten puhua itselle töitä?**
- 2. Onko luovia töitä Suomessa olemassa?**
- 3. Mitä sitten jos/kun vaihtelevuus ei enää tunnu hyvältä?**
- 4. Mistä rahaa?**
- 5. Hyvä vai paha vakituinen työ?**
- 6. Työelämästä tekee ihanaa, kun..**

Lopuksi puhutaan puhumisesta.

Kuinka tyytyväinen olet työelämääsi kokonaisuutena?

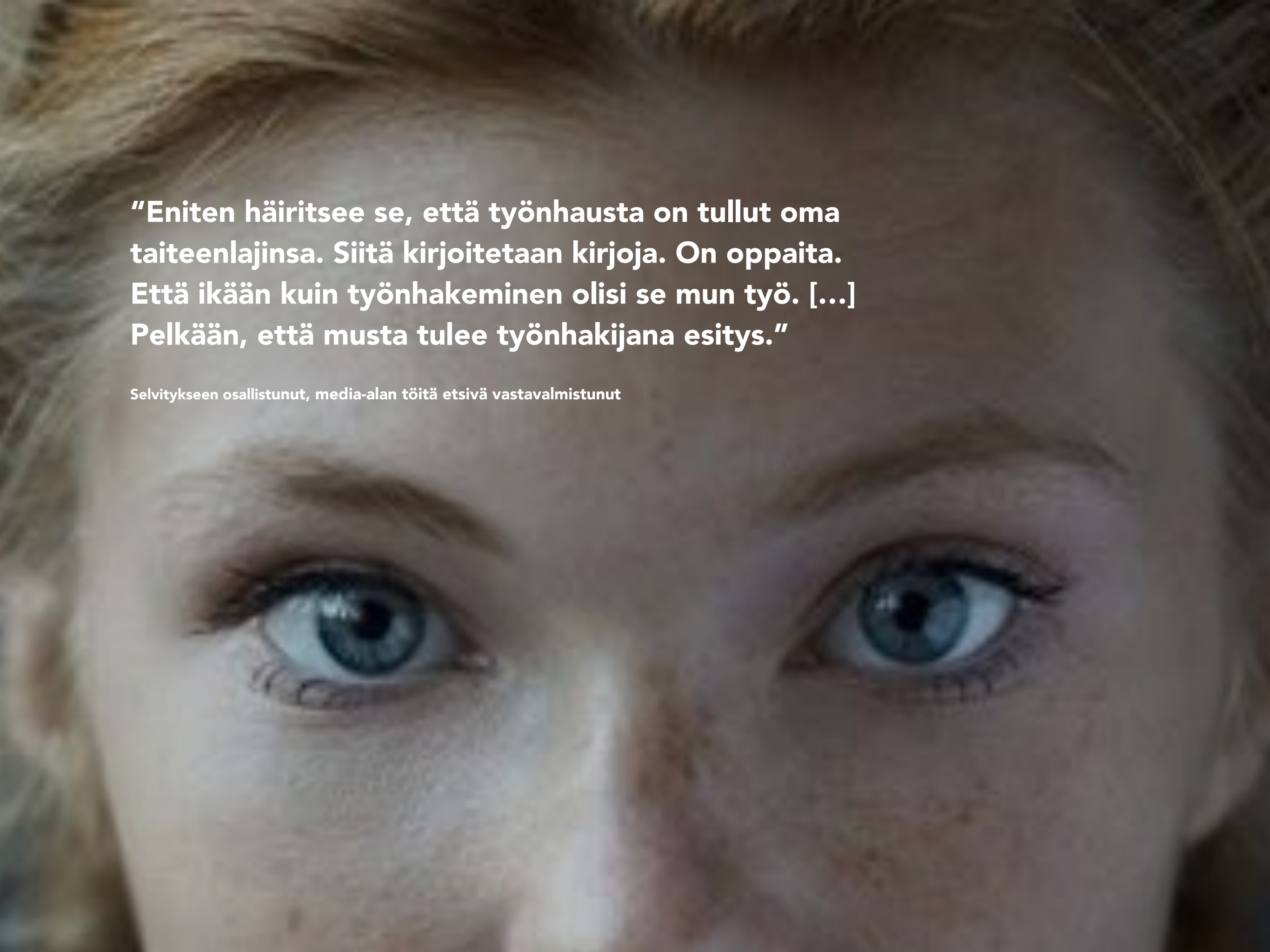

Lähde: Ornamon työmarkkinakyselyn teemaosio, syksy 2016. N = 389

Työelämässä on sitkeitä luovijoita. Start up -maailmasta ja sen diskurssista tuttu *innostunut pöhinä* ei tämän aineiston valossa tule esiin. Toisaalta vain poikkeustapauksissa tuodaan esiin toinen ääripää; ahdistus, epätoivo, täydellinen näkymien puute.

A close-up photograph of a woman's face, focusing on her blue eyes. She has light-colored hair and is looking directly at the camera with a neutral expression. The lighting is soft, highlighting the texture of her skin and the intensity of her gaze.

"Eniten häiritsee se, että työhausta on tullut oma taiteenlajinsa. Siitä kirjoitetaan kirjoja. On oppaita. Että ikään kuin työnhakeminen olisi se mun työ. [...] Pelkään, että musta tulee työnhakijana esitys."

Selvitykseen osallistunut, media-alan töitä etsivä vastavalmistunut

Kun työ tarkoittaa tekijälleen projekteja ja pätkiä, ihminen tulee olleeksi usein sen kysymyksen äärellä, että mistä ja miten löytää seuraava työ.

Se ei ole helppo kysymys vastattavaksi.

Etsimisen ja odottamisen aikana tunteet liikkuvat vahvasta optimismista valtavaan huoleen - usein yhden ihmisen kohdalla.

Miten sanoittaa osaamistaan, kokemustaan ja itseään niin, että toimeksi- tai työnantaja ymmärtää ja innostuu? Miten erottua muista hakijoista tai muista palvelun tarjoajista?

Vaikka puheissa ja työilmoituksissa kaivataan uudistajia, moniosaajia ja myös diversiteettiä, niin luovien työnetsijöiden keskuudessa elää vahva tunne siitä, että liian usein vakiintuneiden tutkintonimikkeiden ja muiden **vakiintuneiden tunnisteiden omaajat vievät työhaastatteluissa voiton.**

Monet selvitykseen osallistuneet kokevat oman osaamisen sanoittamisen vaikeaksi. Monet kuvasivat esimerkiksi muotoiluosaamisen olevan työnteen tapa, mieluummin kuin professio.

Moni työ ja toiminto voisi hyötyä muotoilijan kyvystä mallintaa, antaa muotoa abstrakteille asioille tai prosesseille.

Mutta usein työhaastattelu- tai toimeksiantoneuvottelutilanteessa joutuu kuitenkin antamaan vastauksen omasta ydiosaamisesta ja siitä, *mitä tämä muotoilu nyt itse asiassa on.*

Se on hetki, jolloin moni kertoi toivovansa, että vastaus olisi esimerkiksi "koodaaminen". Sana on vakiintunut yleiseen kielenkäyttöön ja tuntuu konkreettisemmalta kuin esimerkiksi muotoilu, luovuudesta puhumattakaan. Se tuntuu tiedolta, ei taidolta, ja työhaastattelutilanteessa tiedot tuntuvat olevan todennettavuutensa takia taitoja parempaa valuutaa.

Kun työ tarkoittaa projekteja ja pätkiä, harvoin niistä kaikki ovat omalta alalta. Ydiosaamisen sanoittamisen vaikeus kasvaa. "On vaikea sanoittaa osaamista, kun [...] on tehnyt vähän sitä ja tuota."

Monet kokevat oppineensa valtavasti ja saaneensa uusia näkökulmia siitä, että on tehnyt töitä useassa eri paikassa ja oman alansa ulkopuolella. Monipuolisuus mielletään hyödyksi työssä, mutta usein rasisitteeksi työstä neuvotellessa, itseään sanoittaessa.

Vaikutanko sellaiselta, joka hääriä siellä ja täällä? Jota kukaan ei ota pitkäksi aikaa? **Joka muka osaa vähän kaikkea, eli ei oikeastaan osaa mitään?** Näitä kysymyksiä pohtivat monet.

Aineistosta piirtyy kuva ihmisistä, jotka suhtautuvat positiivisesti työhön, ovat melko luottavaisia oman osaamisensa suhteen - kunhan vaan pääsee portinvartijoiden eli rekrytoijien ohi. Suurimmat pelot ja huolenaiheet liittyvätkin työnhakuun ja työhaastatteluun, ei itse työn tekemiseen.

”Jos mä näyttäisin sulle mun CV:n, niin huomaisit, että se on pitkä, mutta että pisin työsuhde on kestänyt kaksi kuukautta. Vakituinen työ on tosi arvostettua rekrytoijien silmissä. Siihen [vakityöhön] voi suhtautua niin, että ollaan siinä pari vuotta ja se loppuu, jos loppuu, mutta ainakin on näytettävissä, että mulla on tällainen pidempi täällä. Työelämä on muuttunut. Pidempiä töitä on koko ajan vähemmän, mutta se ei vielä näy rekrytoijien parissa.”

”Jatkuva työn etsiminen ja toivominen on tosi stressaavaa.”

”Muotoilija joutuu perustelemaan tarpeellisuuttaan, toisin kuin esimerkiksi arkkitehti. Toivon mukaan jonain päivänä pääsemme samaan asemaan.”

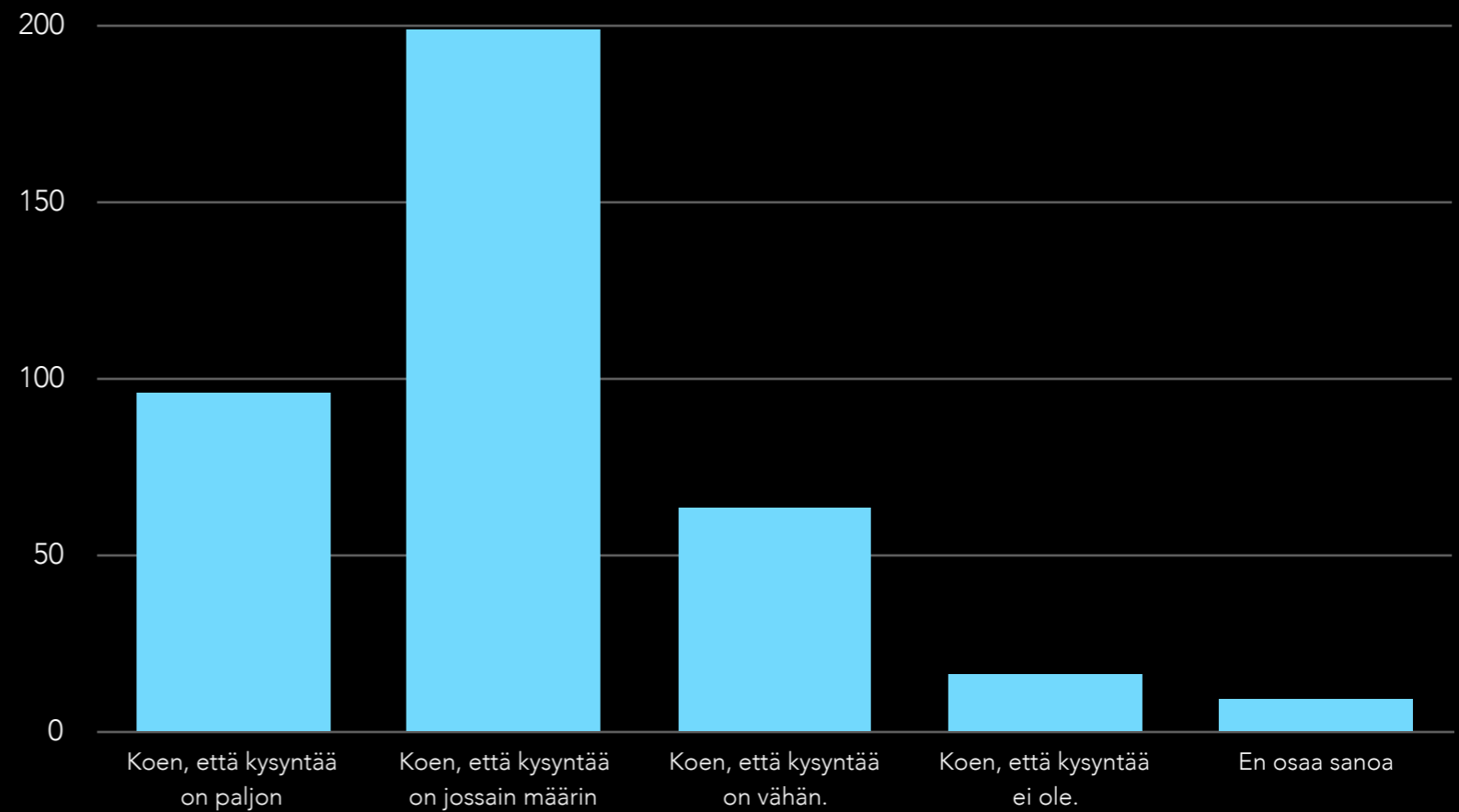

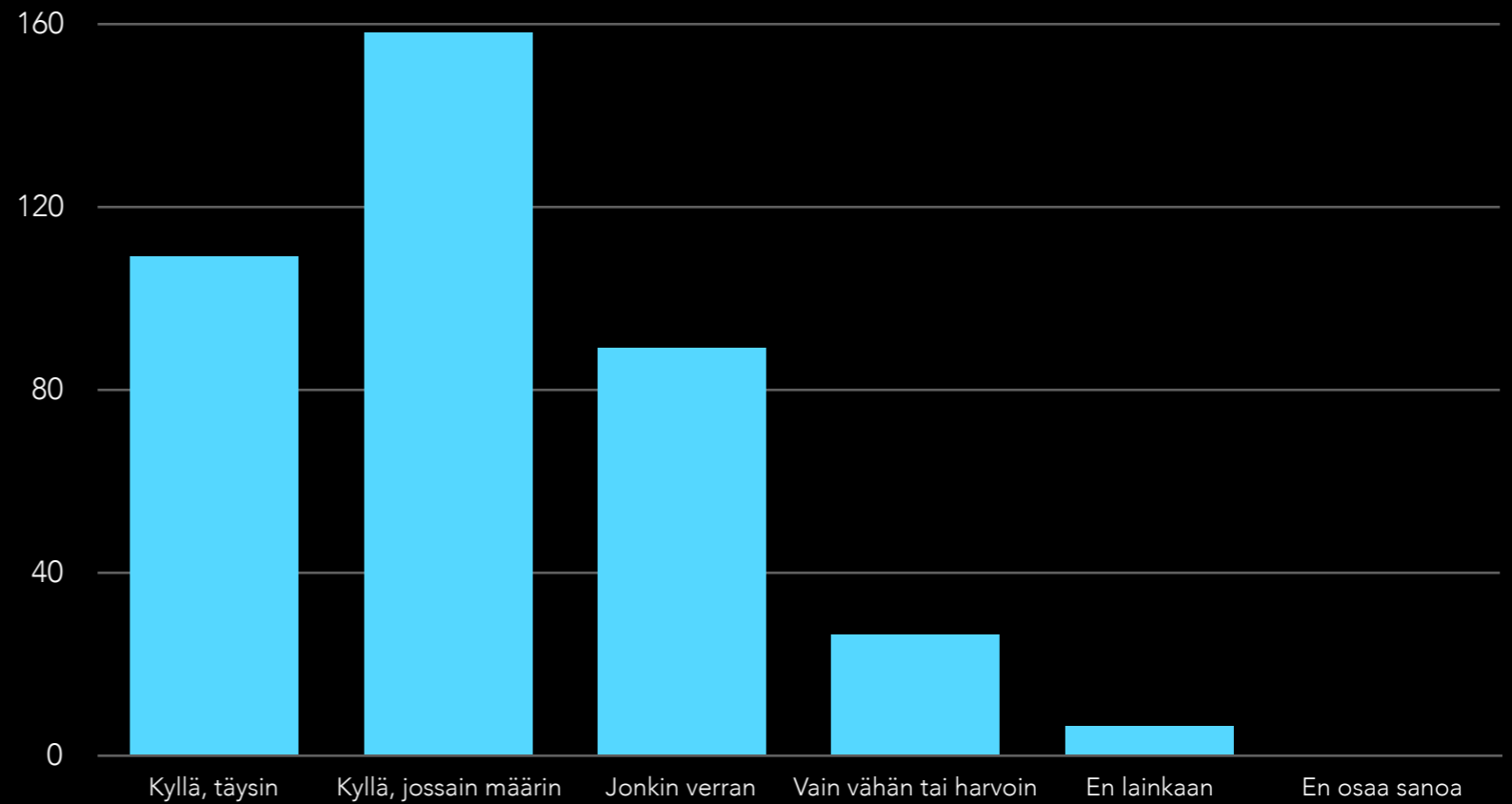
"Osaan toki kertoa omasta osaamisestani ja vahvuuksistani, mutta tahoja, joita juuri nämä ominaisuudet kiinnostaisivat, on Suomessa kovin vähän."

Koetko, että kaltaisellesi osaajalle on työmarkkinoilla kysyntää?

Lähde: Ornamon työmarkkinakyselyn teemaosio, syksy 2016. N = 383

Saatko käyttää nykyisessä työssäni koko osaamistani ja potentiaaliini?

Lähde: Ornamon työmarkkinakyselyn teemaosio, syksy 2016. N = 388

Iso osa kokee työn saannin akilleen kantapääksi "puhetaidon", sen miten oman osaamisen saisi puettua myyvään muotoon. **Osan mielestä akilleen kantapää on enemmän vastaanottaja** - tarkemmin sanottuna Suomi.

"Enenevissä määrin ihana työ on muualla kuin Suomessa. [...] Suomessa on puheita, mutta ei oikeita halua antaa tilaa luovuudelle ja uusille ideoille."

Kun keskustelee luovaa työtä tekevien kanssa syntyy kuva, että työt noudattavat pitkälti tiettyjä tuttuja logiikoita ja prosesseja. Näiden logiikoiden ravisteluun, parantamiseen, uusimiseen luovuuden avulla tuntuu olevan hirmuisen vähän tilaa. Uudistumista esimerkiksi uudenlaisten osaajien avulla mietitään, mutta lopulta päädytään tekemään niin kuin on tehty ennenkin.

"Kokemukseni on, että yksin insinöörivetoisessa yrityksessä toimiminen muotoilijana ei kehitä omaa tekemistä, eikä vie myöskään yrityksen muotokieltä eteenpäin. Perusteluni tähän on se, että kuitenkin tällaisissa tapauksissa lopputuotteen konseptit tms. valitsee aina insinööri eikä muotoilija."

Vaikutelma puheiden ja tekojen toisistaan poikkeavuudesta syntyy myös työn- ja toimeksiantajien kanssa keskustellessa. Haastatellut olivat ilmeisen kiinnostuneita keskustelemaan luovuudesta ja esimerkiksi muotoilusta sekä näiden roolista uudistumisessa. Mutta kun kysyy, että palkkaisitko tai ostaisitko tällaista osaamista, vastaus on luonteeltaan "teoriassa kyllä". Kyllä myös käytännössä -vastaus vaatisi selvästi kolmea asiaa: 1. Että ymmärtäisi luovuutta ja muotoilua huomattavasti nykyistä paremmin. 2. Että olisi kykyä ja aikaa hypätä omista arkirutiineista pois; pohtia ajan kanssa kehittämistä ja (uudenlaisia) kehittäjiä, ja 3. että "en törmäisi ay-liikkeeseen".

"[...] olen yrittänyt näitä nimikkeitä täällä rikkoa ja rakentaa uusia työnimikkeitä, jotka kuvaisivat oikeasti työn sisältöä. Mutta kun meillä on tietyt nimikkeet työehtosopimuksissa. Niitä on pakko roikottaa mukana. Tässä on aika paljon juridisia kommervenkkejä. [...] Aina kun kattelen Hesarin ja muiden työpaikkailmoituksia, niin ajattelen, että vau. Miten noi voi noin tehdä ja sanoa? Toihan on nerokasta. On ihan uusia... kaikkea."

1. ja 2. -kohdista työn- ja toimeksiantajien kanssa keskustellessa muodostuu kuva, että jotta luovaa työtä ja luovia tekijöitä käytettäisiin laajasti eri töissä ja aloilla, se vaatisi luovan työn pilkkomista sellaisiin "formaatteihin", joista ymmärtää täysin mistä on kyse ja jotka ovat liikuteltavissa ja liitettävissä vastaanottajan niille määrittelemiin "lokeroihin". **Herää kysymys, että kuinka luovasta työstä sitten enää on kyse?**

Valtaosa selvitykseen osallistuneista työnetsijöistä kertoi kokevansa motivoivaksi saadessaan käsiinsä haasteen ja sen ratkaisemiseksi mahdollisimman vapaat kädet. Monet kokevat, että luova ajattelu ja esimerkiksi muotoiluosaaminen olisivat tällaisien tehtävien ratkaisemiseksi parhaita mahdollisia työkaluja. Mutta tällaisia haastevetoisia töitä tuntuu olevan erittäin harvassa, jos ollenkaan. Suomessa.

"Olen muotoilija, koulutustaustaltani taiteen maisteri. [...] oma kehittymishaluni kauppa-insinööritieteellisissä sisällöissä on pelastanut minut henkilökohtaiselta ammattikatastrofilta."

ELON MUSKIN KOTI
MAYFIELD, CA
2010

TYÖN- JA TOIMEKSIANTAJAN AJATUKSIA:

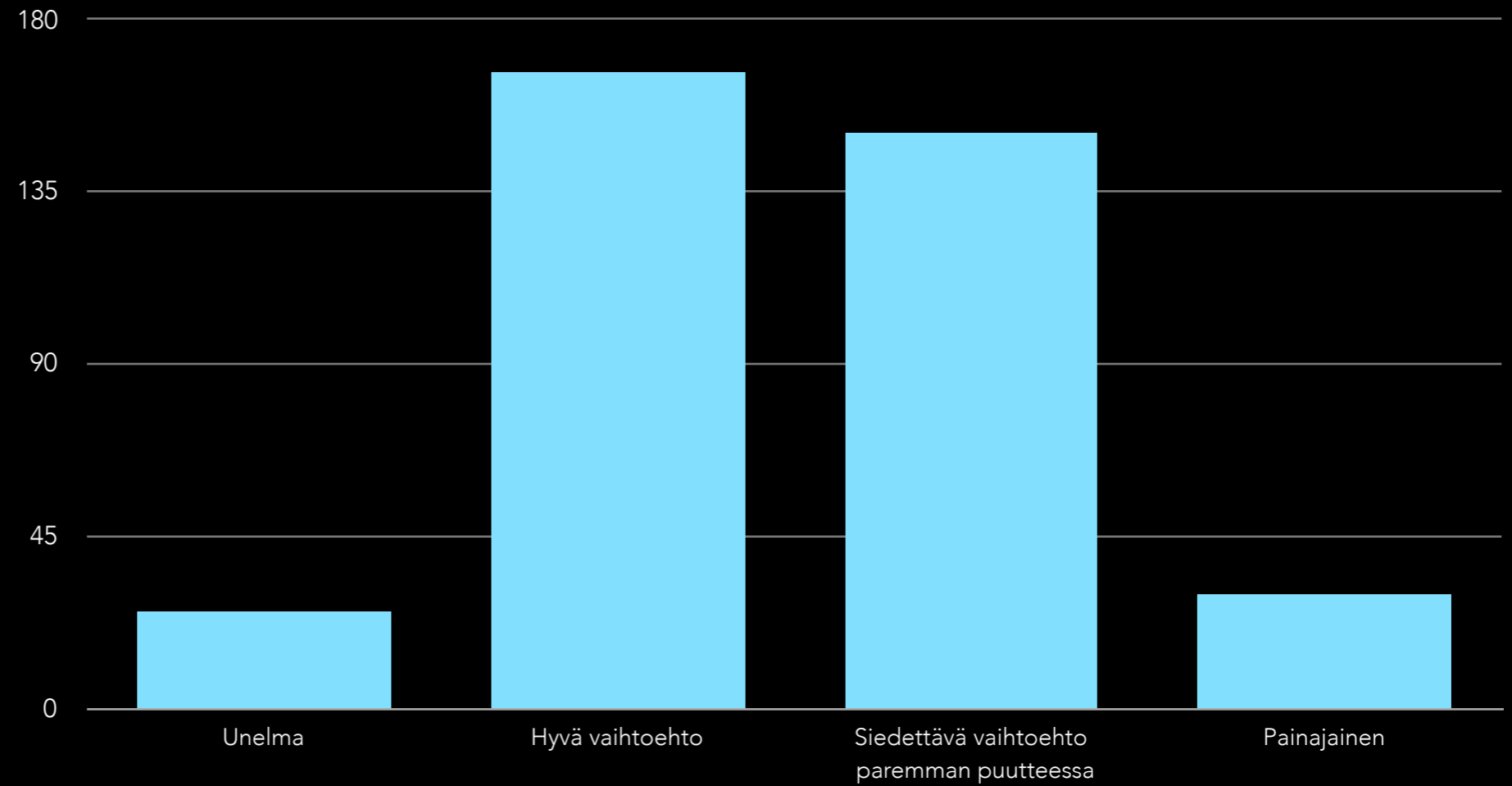
“Luova ala... [Miettii.]
Se on niin kauhean luovasti sanottu.”

“[...] Tämä työ, mitä yritän tässä sinulle
kuvata on aika rutiininomaista. [...] Paljon on
liikkeellä määrällisiä asioita, jotka liittyvät
kannattavuuteen ja nopeuteen.”

“Toivoisin ay-puolelta puolesta
puhumista edunvalvonnan sijaan. Edunvalvonta on
jarruttavaa, puolesta puhuminen edistävää. Että esim.
mitä nämä muotoilijat ovat?”

Ajattelen, että työelämä, joka koostuu lyhytkestoisista projektitöistä ja vaihtelevista mahdollisuuksista eri työn ja toimeksiantajille on

Lähde: Ornamon työmarkkinakyselyn teemaosio, syksy 2016. N = 328

**“Aluksi se tuntui mielenkiintoiselta ja sopivasti haastavalta,
mutta muuttui uuvuttavaksi myöhemmin.”**

Vastaus kysymykseen: Ajattelen, että työelämä, joka koostuu lyhytkestoisista projektitöistä ja vaihtelevista mahdollisuuksista eri työn- tai toimeksiantajille on unelma / hyvä vaihtoehto / siedettävä vaihtoehto paremman puutteessa / painajainen.

“Vaihtelusta pitävälle henkilölle nykyinen työelämämuutos on hyvä asia.”

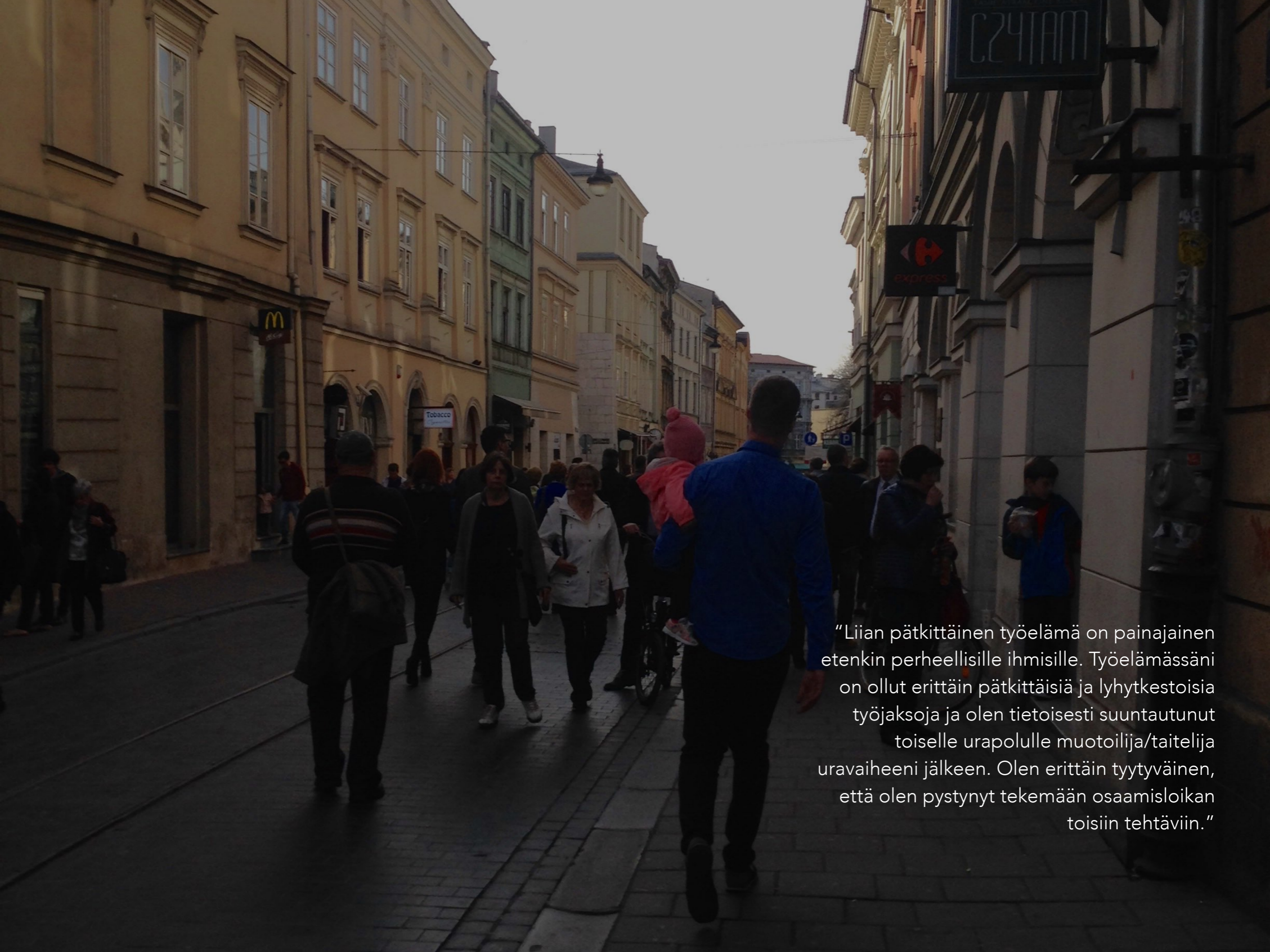
Pienehkölle joukolle lyhytkestoisista projekteista koostuva työelämä on hyvä, jopa unelma-asia. vaihtelevat projektit ja toimeksiantajat pitävät työn motivoivana ja mielenkiintoisena. Varsin yhdenmukainen ajatus on se, että **sisällöllisesti projektit ja päätökset ovat antoisimpia.** “En halua jumiutua yhden työnantajan varaan, että työ säilyy kiinnostavana.” Tai jopa niin, että “Yhden työn tekeminen yhdelle työnantajalle vuodesta toiseen, se vasta painajainen olisi.”

Osalle kyse on tottumuksesta. Pätkittäinen työskentely ei varsinaisesti edusta kumpaakaan ääripäätä vaan se tuntuu arkiselta asialta hyvine puolineen ja heikkouksineen. “Olen tottunut em. [pätäkittäiseen] työskentelyyn.”

Mutta monien vastauksissa toistuu kertomus siitä, miten pätkittäisen tai projektimaisen työelämän plussat alkavat ajan myötä murentua.

“Teen tällä hetkellä kolmea työtä: yrittäjänä toiminimellä, saman alan osuuskunnan jäsenenä sekä 0-tuntisopimuksella täysin eri alan työtä silloin kun itselleni sopii. Vaikka kombo on itse valittu, koen, että se tulee uuvuttamaan minut ennemmin tai myöhemmin, mutta jatkan luultavasti tunnollisena ihmisenä samaan tapaan johonkin taitekohtaan asti.”

“Liian pätkittäinen työelämä on painajainen etenkin perheellisille ihmisille. Työelämässäni on ollut erittäin pätkittäisiä ja lyhytkestoisia työjaksoja ja olen tietoisesti suuntautunut toiselle urapolulle muotoilija/taitelija uravaiheeni jälkeen. Olen erittäin tyytyväinen, että olen pystynyt tekemään osaamisloikan toisiin tehtäviin.”

Tiivistäen: niin kauan kuin vastaajat puhuvat vaihtelevasta projektityöstä ja **itsestään**, kombo koetaan helpohkoksi, helpoksi tai jopa unelmatilanteeksi. Vapaa-ajan näkökulmasta se mahdollistaa esimerkiksi matkustamista projektien välissä ja sesonkiaikojen ulkopuolella.

Vaihteleva projektityö ja **perhe** menee monilla raskaaksi, jopa mahdottomaksi yhtälöksi.

“Kolmilapsisen perheen vanhempana yllä mainittu [vaihtelevat projektityöt] on huonompi ja stressaavampi vaihtoehto kuin vakituinen kuukausipalkkatyö.”

Lisäksi joukkueharrastusten ja vaihtelevien projektitöiden yhdistäminen on kinkkistä.

“On vaikea löytää koripallojoukkuetta arkaamupäivisin.”

“Arkivapaissa on paljon hyviä puolia, mutta kivempaa olisi silti elää muiden kanssa samassa rytmissä.”

Myös ikä vaikuttaa. “Ikä alkaa painamaan ja se heijastuu stabiliuden hakuun.”

“Mun työt ovat pätkä- ja keikkatöitä. Ja jos näin olisi 10 vuoden päästä ilman, että on tapahtunut merkittäviä muutoksia - siis, että pätkätyöt ovat uusi normi, että niillä tienaa riittävästi ja ilman työpoliittisia muutoksia - niin näkisin, että se olisi painajainen.”

“Muutaman viikon pätkät rasittavat. Vaikka olen optimistinen, että tekevälle löytyy työtä, niin kyllä se alitajunnassa rassaa. Puolen vuoden, vuoden sopimukset on jo parempia. Ja jos mä saisin kolmen tai jopa VIIDEN vuoden sopimuksen, niin olisin, että jes!”

Monissa vastauksissa ratkaisevin asia siinä, miltä vaihtelevuus tuntuu, liittyy tämän raportin alussa puhuttuun puhetaitoon:

“Vaihtelevuus on taloudellisesti **unelma-asia** [...] **loistavien myyntitaitojen** sekä elämän-, kassan- ja stressinhallinnan taitojen kautta.”

“Vaihtelevuus on hyvä asia keskinkertaisten [...] taitojen kanssa.”

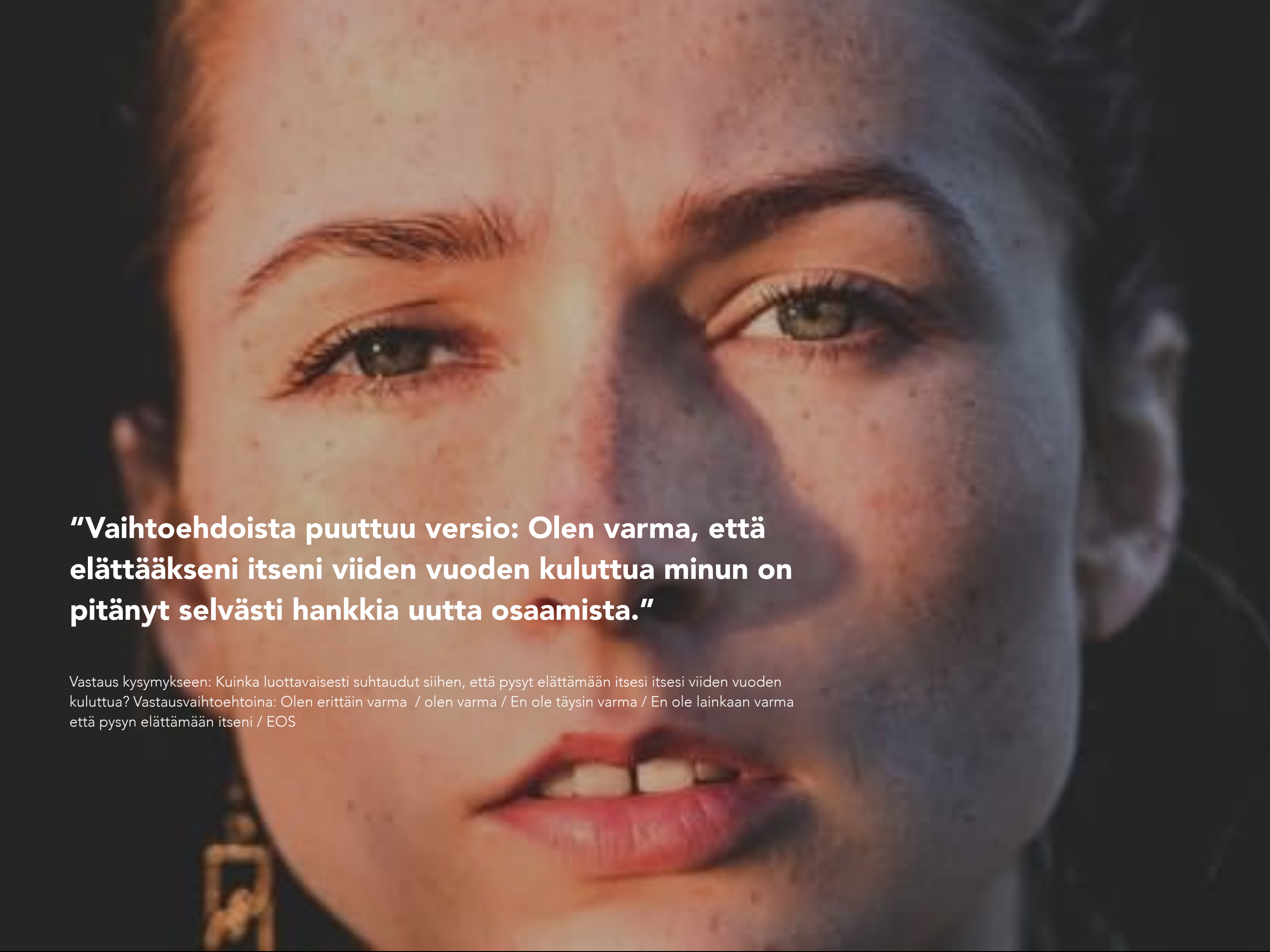
“Vaihtelevuus on taloudellisesti **elävää painajaista puuttuvien myyntitaitojen**, elämän-, kassan- ja stressinhallinnan taitojen kanssa.”

"Raha on se, mikä tässä eniten huolettaa."

“Vaihtoehdoista puuttuu versio: Olen varma, että elättääkseni itseni viiden vuoden kuluttua minun on pitänyt selvästi hankkia uutta osaamista.”

Vastaus kysymykseen: Kuinka luottavaisesti suhtaudut siihen, että pysyt elättämään itsesi itsesi viiden vuoden kuluttua? Vastausvaihtoehtoina: Olen erittäin varma / olen varma / En ole täysin varma / En ole lainkaan varma että pysyn elättämään itseni / EOS

Raha on kinkkinen teema. Tuloista puhuminen tuntuu useille vaikealta. On ensinnäkin vaikea asemoida itsensä rahaan: Olenko pienituloinen, jopa köyhä vai valitanko turhasta; monet pärjäävät vieläkin pienemmillä tuloilla? Onko palkkatoiveeni ollut aivan liian korkea vai naurettavan matala?

Vaikka toimeentulo huolettaa monia tähän selvitykseen osallistuneita ihmisiä, niin vastauksia lukiessa ei voi olla laittamatta merkille, ettei juuri kukaan kerro haaveilevansa "hyvistä tuloista". On kuin asia olisi hiljaisesti hyväksytty; näistä hommista maksetaan tiettyä tasoa, eikä taso ole erityisen korkea. Poikkeuksia toki on.

Merkillepantavaa on myös, että vaikka toimeentulo huolettaa selvitykseen osallistuneita ihmisiä, niin samalla yleissävy tulevaisuuden suhteen on äärimmäisen luottavainen ja optimistinen. Ornamon työmarkkinakyselyn teemaosiossa kysyttiin kysymykseen kuinka luottavaisesti suhtautudut itsesi elättämiseen, lähes 2/3 vastasi olevansa erittäin varma tai varma pystyäkseen elättämään itsensä.

Raha ei ole vain palkka- tai palkkiokysymys. Se on myös luottokysymys: saako lainaa ja kuinka paljon.

"Uskon väitteen työelämän muutoksesta siinä vaiheessa, kun pankit muuttuvat."

"[...] se mua harmittaa, että pankit ja muut ajattelee, että se [vakituinen työ] on ainoa ja paras. Vaikka mulla on osoittaa, että olen aina pystynyt vähintään tiettyyn tulotasoon per kuukausi. Isomman lainan saanti on... mahdotonta."

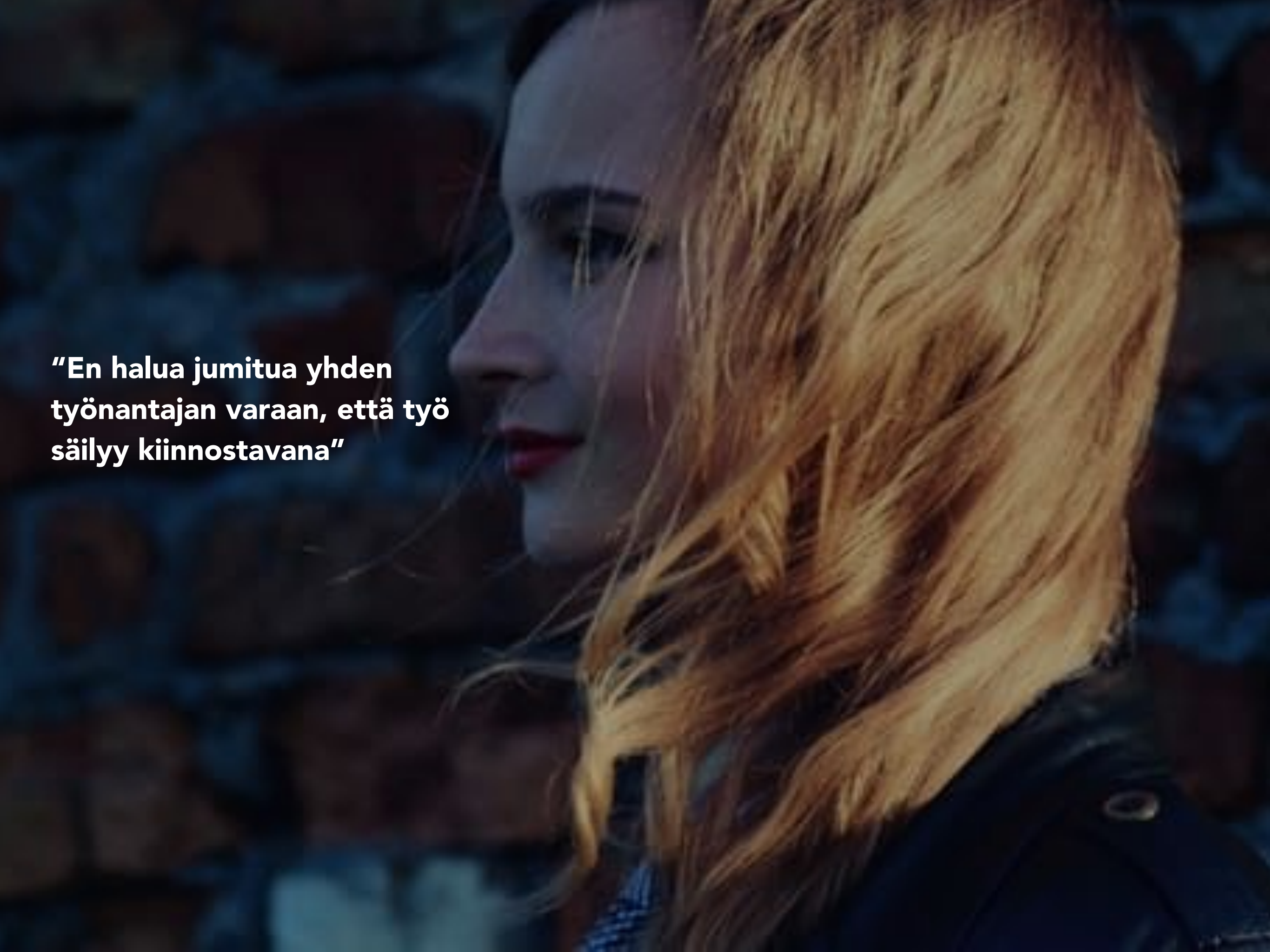
Luovissa töissä yksi rahaan liittyvä harmi kumpuaa myös asiakkaille tehtävistä tarjouksista ja erilaisista suunnittelukilpailuista. Monet kokevat, että ideointi- ja suunnittelutyötä teetätetään ilmaiseksi.

"Kamalin työ on sellainen, jossa asiakas ei tiedä mitä haluaa ja alkaa hahmottaa toiveitaan tekijän tarjoamien vaihtoehtojen kautta, jolloin kyse on enemmänkin koulutustilanteesta. Josta tietenkään ei saa korvausta."

Kunpa rahasta osattaisiin puhua paremmin, tuntuu olevan monien toive. Se olisi ensimmäinen askel reilumpiin ja ehkä myös korkeampiin diileihin.

**“En halua jumitua yhden
työnantajan varaan, että työ
säilyy kiinnostavana”**

Vakituinen työ herätti valtavasti ajatuksia. Tavoiteltava vai ei ollenkaan? Hyvä vai paha? Näkemykset vaihtelivat jopa yhden vastaajan vastauksissa.

Tämän selvitystyön kyselyihin osallistuneita pyydettiin määrittelemään unelmatyötään vastinparien kautta. Yksi kysymyksistä koski työn muotoa. Kysymykseen ”Onko unelmatyösi muodoltaan vakituinen vai määräaikainen”, merkittävä osa, lähes 70 prosenttia vastasi ensimmäisen; muodoltaan vakituinen. Kiinnostavaa tosin on, että lähes jopa neljäs vastasi, ettei osaa sanoa.

Kun syventävässä kyselyssä vastaajia pyydettiin kertomaan millaisia ominaisuuksia he liittävät eri työn muotoihin, eräs mielenkiintoinen asia nousi esiin. **Kaikki vastaajat liittivät väitteen ”mahdollisuus päästä käsiksi kaikista mielenkiintoisimpiin töihin” määräaikaisiin työtehtäviin**, mutta kukaan ei liittänyt väitettä vakituisiin työtehtäviin. **Kukaan vastaajista ei siis mieltänyt, että vakituinen työ olisi väylä kaikista mielenkiintoisimpiin työtehtäviin.**

Sen sijaan kaikki vastaajat liittivät väitteen ”Hyvät edut, kuten työterveyshuolto” vakituisen työhön, mutta kukaan ei liittänyt sitä pätkä- / keikka- tai projektityöhön.”

Aineistosta alkoi ensin piirtyä kuva, jossa vakituinen työ koettiin tavoiteltavaksi vain puitteidensa vuoksi. Kärjistäen; vakituisia töitä pidetään tylsinä ja urautuneina, mutta niiden edut, niiden tuoma turva sekä status rekrytoijien (ja sukulaisten) silmissä ovat niin ylivertaisia, että lopulta vaaka kallistuu vakitöiden suuntaan. Niitä tavoitellaan, niistä unelmoidaan.

Vain puitteiden takia?

Totuudenmukaisempi selitys kumpuaa todennäköisesti enemmän moitteen paikasta, kuin kehun paikasta. Vakituksen, kokoaikaisen työsuhteen eduissa suhteessa pätkä- ja projektitöihin on valovuosien ero. Mutta kun vastauksien pintaa hieman raaputtaa, huomaa, ettei kritiikki niinkään kohdistu vakityöhön työn muotona vaan työpaikkojen konservatiivisuuteen ja niiden työtapojen perinteisyyteen. Monet luovat tekijät näkevät että luovuus on luonteeltaan kehittävä ja uusiutuvaa. Olemassa olevat positiot, jotka tyypillisesti ovat vakituisia koetaan luonteeltaan säilyttäväksi.

TOIMEKSI- / TYÖNANTAJAN KOKEMAA:

"Ihmisen palkkaamisessa on niin paljon pelkokertomia. En uskalla, eikä kannata vakinaistaa ihmisiä. Johonkin hamaan tulevaisuuteen..."

"Kaipaam sitä helppoutta [kun ihmiset olivat vakinaisia]. Tiesi, että töissä on juuri nämä. Ihmiset olivat tuttuja. Mutta vakituisen henkilöstön motivointi ja innostaminen uusien juttujen tekemiseksi voi olla aika kivireen vetämistä. [...] Ihmisen tyytyväisyys voi heilahtaa tyytymättömyydeksi hyvin nopeasti, jolloin peli on sitten siinä."

"Omien työntekijöiden kanssa on aika usein kaupankäyntiä, että saa asiat tapahtumaan."

"Olen myynyt tällaista ajatusta täällä meillä, että tätä meidänkin työtä pitäisi ajatella vetoina, projekteina, joihin voi liittyä esim. esimiestehtäviä. [...] Mutta jos päällikön paikalta siirretään pois, niin edut kuitenkin säilyvät. Sitten meillä on perhanan kalliita rivi-ihmisiä. Pitäisi olla mahdollisuus mennä myös taaksepäin - ja niin, ettei se tuntunut pettymykseltä vaan vedolta."

A close-up photograph of a person's eye, which is closed. The skin is fair and has several small, brown freckles scattered across it. The eye is framed by dark, well-defined eyelids and long, dark eyelashes. The overall lighting is soft and natural, highlighting the texture of the skin and the individual eyelashes.

**“Työelämästä tekee ihanaa, että työllä mitä teet, on merkitys.
Se, että voit olla ylpeä siitä, mitä teet. Se, että luovalle ajattelulle annetaan tilaa.”**

“Ihanin projekti on sellainen, jossa voi käyttää melko vapaasti luovuuttaan.”

“Ihana työ on kuin heimo, jossa voi luottaa muihin.”

“Ihana työ antaa välitöntä palautetta tekijöilleen.”

“On kiva, kun itse saa päättää millaisia näkymiä kohti haluaa kulkea.”

“Joskus unelmoin sellaisesta elämästä, jossa iltapäivällä / lomalle töistä lähtiessä voi sulkea oven ja lomailla.”

“Ja toisinpäin; mikä tekee työelämästä kamalaa liittyy lähes aina siihen, että työyhteisö on jollain tavalla rikki.”

“Ajaudun helposti itseäni suurempiin projekteihin. Monesti olen pinteessä, mutta aina olen selviytynyt ja sitä kautta kehittynyt ammattilaisena. Kehityn koko ajan ja ajattelen, että ehkä viiskymppisenä olen “valmis”. Tämä antaa mahdollisuuden seikkailuun ja luvan myös epäonnistua, mikä on äärimmäisen tärkeää.”

“Työelämästä tekee ihanaa, että työllä mitä teet, on merkitys. Se, että voit olla ylpeä siitä, mitä teet. Se, että luovalle ajattelulle annetaan tilaa. ”

Usein pohditaan, että tunnistaako yhteiskunta tai järjestelmä erilaisia työnteon muotoja ja osaamisia. Miten järjestelmä kohtelee näitä?

Olisiko osuvampaa kysyä, että **tunnistammeko me ihmiset erilaisia työnteon muotoja ja osaamisia?** Kuulostavatko ne teoriassa mielenkiintoisilta, mutta käytännössä tuntuvat liian hämmäisiltä, jotta niistä voisi kiinnostua, niitä tunnistaa ja lopulta hyödyntää?

Tunnistaminen vaatii tutustumista ja **tutustuminen aikaa ja halua puhua.**

Tähän selvitykseen osallistuneiden työntekijöiden ja -tekijöiden suurimmat huolet liittyvät siihen, että pääseekö työhön käsiksi. Miten ja millä ehdoilla työelämään pääsee alunperin tai uudestaan projektin päätyttyä tai sieltä tipahdettuaan? Miten puhua itselle töitä? Miten kertoa itsestään, osaamisestaan ja hyödyllisyydestään. Miten neuvotella työn ehdoista?

Työelämän neuvottelutaidot tuntuvat olevan erityinen pullonkaula.

On sanottu, että kauppiaskansoihin verrattuna Suomesta puuttuu dialogin, markkinoinnin ja vuorovaikutuksen perinne. Siksi me olemme vuorovaikutuskömpelöitä.

Dialogin riittämättömyys ja tarpeellisuus puskiivat esiin koko tämän selvitystyön ajan. Pitäisi puhua enemmän ja paremmin, myyvemmin, sisällöistä: Mitä on luovuus, mitä luova osaaja voi tuoda työhön, mihin kaikkeen muotoilijaa voi hyödyntää? Miten luovat osaajat olla avaamassa uusia polkuja, jopa uusia markkinoita? Pitäisi puhua enemmän paremmista työnteon tavoista. Pitäisi puhua rakenteista:

Mitkä ovat järkevät ehdot työlle, jota tehdään projekteittain ja päätöksittäin?

Puhetaitoa vaaditaan suorasti ja epäsuorasti työntekijöiltä ja -tekijöiltä. Mutta selvästi he kaipaavat apua. Luovaa osaamista pitää selittää, markkinoida ja myydä erilaisille työn- ja toimeksiantajille. Tässä olisi iso ja äärimmäisen tärkeä työnsarka luovien osaajien toimialajärjestöillä. Tätä työtä riittää myös työnvälittäjille.

Puhetta kaivataan siitä, mitä ja miten työpaikoilla tehdään tänään ja mihin suuntaan työn nähdään kehittyvän. Mihin suuntaan sen halutaan kehittyvän? Jotta työtä etsivillä tai sitä tekevillä ja myös heidän toimialajärjestöllään olisi parempi ymmärrys työpaikkojen arjesta ja horisonteista.

Puhetta pitäisi olla enemmän, jotta eri tahot, työnteontavat ja osaajat tutustuvat toisiinsa.

Mikäli tutustumista ei tapahdu, kaikki ovat joko tietämättömiä toisistaan tai kiinnostuneita toisistaan vain teoriassa.

Ja luovuus on liian arvokasta jätettäväksi teoriaan.

**PANKIT
TURVAVERKOT**
Työ on muuttunut.
Ymmärtäkää, että vakituinen
palkkatyö on yhä
harvemman normi.

TYÖNETSIJÄT
Sitkeät luovijat ovat valmiina työhön,
projekteihin ja jopa avoimiin haasteisiin.
He ovat kuitenkin äärimmäisen epävarmoja
siitä, miten puhuvat itselleen työtä.
Työnsaannin vaikeus saa epäilemään omaa
osaamista, taustaa ja myös vastaanottajia -
onko Suomessa oikeasti tarjolla luovia töitä?

TYÖNVÄLITTÄJÄ
Tutustuta! Kerro!
Kuvaa! Mahdollista
kokeilu! Markkinoi!
Myy! Ravistele
toimeksiantajien
mielikuvitusta!

TYÖN- JA TOIMEKSIANTAJAT
Iso kiinnostus luovuutta, muotoilua,
uusiutumista sekä työn modernisoitumista
kohtaan, teoriassa ainakin. Toimiminen
käytännössä vaati tuekseen lisää tietoa,
kokemusta ja myös omien rekrytointi- ja
työrutiinien rajuakin ravistelua.

TOIMIALAJÄRJESTÖ
Tutustuta! Kerro!
Kuvaa! Mahdollista kokeilu!
Markkinoi! Myy!
Puhu alan osaajien puolesta!

Eri toimijat muodostavat keskenään systeemin. Miten luova työ liikkuu ja miten luovan osaamisen käyttö kasvaa, ovat keskeisiä kysymyksiä? Tarvitseeko se liikkua välittäjien, kuten toimialajärjestön, vahvaa panostusta? Onko luovan osaajan pestaaminen tiukasti rajattuun "laatikkoon" ensiaskeleksi vai ikuinen realiteetti (Suomessa)? Voivatko välittäjät välittää rajattua luovaa työtä? Kelpaako sellainen työ luoville osaajille? Kuinka luovasta työstä sitten on enää kyse? Puhetta eri toimijoiden välille tarvitaan roppakaupalla.

Tekijät: Tämän selvitystyön Sitralle suunnitteli ja toteutti Kirsi Juva Työparitoimisto Como Helsingistä. Tulosten analysoinnissa Kirsin kanssa-ajattelijana toimi Minna Ruckenstein Helsingin yliopistosta.

Aineisto: Selvityksen aineisto kerättiin syksyn 2016 aikana. Selvityksen kahteen kyselyyn vastasi lähes 400 luovaa työtä tekevää tai etsivää henkilöä. Kyselyt toteutettiin yhteistyössä muotoilualan asiantuntijajärjestön Ornamon kanssa. Kyselyjen lisäksi selvitystyötä varten haastateltiin kolmea henkilöstöpalvelu Opteam Luovan kautta työtä tekevää henkilöä sekä kolmea Opteam Luovan kautta tekijöitä hankkivaa työn- ja toimeksiantajaa.

Luovilla osaajilla tässä raportissa tarkoitetaan markkinointi-, media-, muotoilu- ja viestintäalan töitä tekeviä tai niiltä töitä hakevia ihmisiä.

Sitralle, erityisesti Pirjo Nikkilälle **kiitos** poikkeuksellisen kiinnostavasta tehtäväksiannosta sekä vilpittömästä kiinnostuksesta työtä - ihmisten työelämäkokemuksia - kohtaan. Suuri kiitos kuuluu tietenkin myös työhön osallistuneille työnetsijöille ja -tekijöille, työtä välittäville sekä työtatarjoaville tahoille - kiitos kun kerroitte niin paljon!

Kaikki raportissa käytetyt **lainaukset** ovat tätä työtä varten kerätystä aineistoista.

Raportin **kuvat:** Kirsi Juva & Pexels-kuvapalvelu

KIRSI ON PERUSTANUT
MAAILMAN
ENSIMMÄISEN
TYÖPARITOIMISTON,
COMO HELSINGIN.
KIRSI ON MYÖS YKSI
TULEVAISUUDEN
TUTKIMISEEN JA
TEKEMISEEN
KESKITTYNEEN FUTURE
WORKS OY:N
PERUSTAJA-OSAKKAISTA.

Kirsi Juva tunnetaan **tulevaisuuden työelämää ja osaamisia** tarkastelleesta EK:n Oivallus-hankkeesta. Kirsi toimi hankkeen vetäjänä ja houkutteli siihen mukaan poikkeuksellisen laajan ja kovatasoisen joukon ajattelijoita. Hankkeen 2011 julkaistu loppuraportti leviää yhä yritys- ja koulutusmaailmassa. Mm. OP-ryhmä käytti raportin ajatuksia suuren toimitilauudistuksensa lähtökohtana ja Jyväskylän yliopiston kielikeskus kehitti työtäpojaan Oivalluksen innoittamana.

Kirsi on perustanut maailman ensimmäisen työparitoimiston, Como Helsingin. Idea ulkopuolisesta kanssa-ajattelija- ja kanssatekijäpalvelusta syntyi kymmenien yrityshaastattelujen aikana Kirsin tutkiessa Oivallus-hankeessa yritysten tulevaisuuden menestystekijöitä.

Työparitoimisto Como Helsinki auttaa asiakkaitaan ajattelemaan, kehittämään ja tekemään – ajattelemalla, kehittämällä ja tekemällä heidän kanssaan.

Minna Ruckenstein

työskentelee

Kuluttajatutkimuskeskuksessa

erikoistutkijana ja toimii

Helsingin yliopiston

kuluttajaekonomian

dosenttina. Minna on

koulutukseltaan antropologi,

mutta työskentelee nykyään

lähinnä tieteen- ja

teknologiantutkimuksen

kentällä. Antropologiasta

häneen on kuitenkin piintynyt

tapa tarkastella asioita

arkisesta ja ihmislähtöisestä

näkökulmasta.

Minna on myös yksi

Tulevaisuuden tutkimiseen ja

tekemiseen keskittyneen

Future Works Oy:n osakkaista.

Työparitoimisto Como Helsinki
Asiakkaiden luona &
Mikonkatu 17
00100 HELSINKI

Kirsi Juva
Perustaja, työpari
+358 40 8617928
kirsi.juva@comohelsinki.com

www.comohelsinki.com

Como